

Docent Magnus Lindberg, 53 år

Skrapsår i själen

”Jag vandrar i en skog. Det är inte en av de där vanliga gran-skogarna som jag är van vid, utan en tät, sjukligt torr skog med rakbladsvassa grenar. Ser mig om igen. Följer en liten stig som plötsligt verkar försvunnen under alla torra barr som täcker marken. Skogen sluter sig. Jag börjar springa. Träden har grenar som klor, de river upp mina bara armar och ben, sliter i mina kläder och skär upp mig allt mer ju längre jag springer. Varje steg känns som tusen piskrapp och tungan smakar av blod och bark. Jag sluter ögonen. Fortsätter springa. Jag skriker. En ljus, gäll stämma skär genom land och skog för att plötsligt upphöra.

Jag vet fortfarande inte vad som hände sedan. Jag vet inte hur historien slutar. Varje gång vaknar jag i det ögonblicket, precis som jag slocknade under den dagen det verkligen hände. Nu när jag vaknar på nätterna behöver jag inte mer än se mig omkring för att förstå var jag är. Annat var det då jag var ung. Då kunde jag vakna skrikandes och flera minuter tro att jag var kvar där, i den rakbladsvassa djungeln.

Därför, min älskade, vaknar jag fortfarande på nätterna och skriker. Hur tryggt jag än sover vid din sida kommer jag nog aldrig komma ifrån det. Jag vet att jag väcker barnen och jag vet att du blir rädd. Men jag kan inte göra något åt det. Det släpper mig inte.”

10 oktober, 1921.

Förnuftets triumf

– Du såg det.

– Jag såg det.

– Varför tvivlar du då? Du vet ju precis lika väl som jag att det där inte var naturligt. Eller naturligt, jag menar snarare att du vet ju att det vi gjorde inte var naturligt. Den där våldsamma ondskan som strömmade ut ur naturens alla hörn. Du förstår ju. Jag ser det.

– Vad jag vet, förstår och anser, är åsikter som jag har för mig själv och medvetet håller utanför mitt professionella arbete. Vi ägnar oss åt vetenskap. Den ska förhoppningsvis vara forsknad från sådana vardagliga problem som hopp, spontana åsikter och intuition.

– Jag är kanske inte docent, Magnus, men jag är skolad vetenskapsman och att blunda för de iakttagelser vi gjorde i går vore ett brott mot alla vetenskapliga lagar om empiri och kausalitet vi känner till. Om vi bortser från den oerhörda, svarta känslan som överväldigade oss alla, blir vi

fortfarande inte lurade av våra ögon. Jag såg vad jag såg. Den där skallen vi fann var ond.

– Du såg vad du såg och nu för du ologiska resonemang kring iakttagelserna, eftersom du inte kan vetenskapligt belägga kausaliteten i dina resonemang. Vi såg vad vi såg, vi kände vad vi kände och nu försöker du bara konstruera en ny verklighet eftersom du inte har fakta nog att få ett sammanhang i den nuvarande vetenskapliga doktrinen. Det behövs mer än så.

– Du vet.

– Jag vet inte. Jag tror.

Samtal mellan fältassistenten Johan Arosenius och docent Magnus Lindberg. 19 maj, 1923.

Teknikens under

”Jag står bredvid en Packard årsmodell 1926, en vacker automobil och ett av teknikens nya under. Här ser jag en av dessa skönheter tillsammans med dess nye ägare, docent Magnus Lindberg med frun Marianne och deras två barn. De skall nu fara till auktion på Hermanssons Auktioner. I bilen får alla fyra plats med gott om utrymme för benen. Med en topphastighet på 20 engelska mil i timmen kan de snabbt och bekvämt ta sig den femton kilometer långa sträckan. Hela familjen verkar glada och nöjda när de nu startar motorn på sin nyligen köpta bil. [Paus. Motorljud.] Och där rullar de iväg på jungfrufärden, och mot förhoppningsvis flera hundra mil av behagliga turer.”

Avskrift av ett inslag i Sveriges Radio, juli 1927.

Arvet efter vetenskapen

”Min man var allt annat än en lycksökare. Han var in i det sista dedikerad till sin forskning och fullt övertygad att han gjorde något bra för världen. Vilket han också gjorde, det vet jag. Under alla månader Magnus var borta i Afrika visste jag inte vad han höll på med, men jag visste att jag skulle få reda på varenda liten detalj han hade upplevt. I alla fall vad gäller det vardagliga livet där och hur det såg ut och, ja, sådant där.

Jag vet inte vad som hände under de sista åren vi hade tillsammans, men han verkade frånvarande och ofokuserad. Jag vet fortfarande inte vad det var som gäckade honom. Vi pratade sällan om arbete. Han sade själv att det var viktigt att skilja på familj och arbete, och det gjorde han synnerligen. Under de tillställningar jag var tvungen att följa

med på, kände jag knappt igenom honom bland alla andra forskare, han hade ett helt annat sätt och förde sig på ett vis jag inte kände igen. Hemma var han mycket tystlåten och eftertänksam, och satte alltid mig och barnen först. Han var den mest kärleksfulle man en kvinna kan önska sig. Han hade en egenhet att tyst sitta och titta på oss, lite som om han studerade oss och funderade på hur vi fungerade som människor. Men på institutet var han som förbytt. En mycket hårdare attityd. Rappt språk. Yviga gester. Jag kände som sagt inte igen honom ibland. ”

Utdrag ur "Afrikas pionjärer", av Stig Lexell, publicerad 1935.

Den saknade pusselbiten

”Jag trodde inte att det skulle påverka så mycket. Det var en engångsföreteelse, en spontan anomali precis som så mycket annat vi vetenskapsmän upptäcker och utesluter har någon signifikant påverkan på de övriga rasernas fortlevnad. Jag vill tro det. Men jag kan inte.

När jag ser på min son som gungar där, så är det inte med samma ögon. Min älskade fru Marianne, hon står också där. Även hennes lyster och glädje verkar förblekna en aning, bli en aning suddigare när de passerar den nya fläcken på hornhinnan som jag fått. Var jag än tittar, så blir jag påmind av den kvällen då allting hände.

Under mina resor i Norra Afrika har jag sett mycket som har fått mig att tvivla. Rasernas utveckling verkar oroande ofta och påtagligt vara influerade av den sociala kontexten, och många kaffrer visar tecken som inte faller in i det gängse mönstret. Etnologin och framför allt rasbiologin saknar ett eller flera essentiella element, inser jag nu. Det krävs fler bitar i pusslet för att få det att fungera som en helhetlig vetenskap. Kanske är vi på fel spår. Men det oroar mig mindre. Att rasbiologin saknar vitala byggstenar, eller kanske i själva verket är konstruerad av oss nordbor – det skulle jag kunna hantera. Men det här. Det stämmer inte. Det faller utanför allt annat jag vet.

Det är nu knappt två år sedan vi återkom från expeditionen i Norrland. Skallen som vi hittade är för länge sedan arkiverad och bortglömd hela den forskarvärld som inte var med på gravplatsen. För dem är det bara ytterligare en skalle utan vetenskapligt belagda anlag. Vi sökte under två veckor efter en stam som uppvisade liknande skullform eller som kanske bara hade enstaka drag som liknade den uppgrävda skallens form. Så icke. Nu finns den begravd i en av de tusentals lådor som vi har på Rasbiologiska institutet. Men från sin nyfunna viloplats hemsöker den mig fortfarande.”

Dagboksanteckning från 16 juli, 1925